دینداری و احساس امنیت

(مطالعه موردی دانش‌آموزان دختر شهر تهران)

دکتر فریبا شایگان*

تاریخ دریافت: ۹۱/٤/۲
تاریخ پذیرش: ۹۲/۱/۲۰

چکیده

این مقاله نتیجه تحقیقی در خصوص میزان دینداری و احساس امنیت دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه و پیش دانشگاهی شهر تهران است. در این کار علمی‌با بهره‌گیری از تئوری‌های تلفیقی دینداری و احساس امنیت یک فرضیه اصلی و چهار زیرفرضیه تدوین شد که به روش پیمایشی، با پرسشنامه محقق ساخته و با جامعه آماری ٤۰۰نفر از دانش‌آموزان که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شده بودند مورد آزمون قرار گرفت.

نتایج بدست آمده نشان داد که بین دینداری و احساس امنیت دانش‌آموزان دختر رابطه معنادار و معکوس وجود دارد؛ یعنی هر چه میزان دینداری دانش‌آموزان بیشتر، احساس امنیت آنان کمتر است. هر کدام از ابعاد دینداری

---

* دانشیار جامعه‌شناسی دانشگاه علوم انتظامی

(مناسکی، تجربی، اعتقادی و پیامدی) نیز با احساس امنیت رابطه معکوس و معنادار داشتند. بطور کلی تمام فرضیات بصورت معکوس تأیید گردیدند.

واژه‌های کلیدی: *احساس امنیت، دانش‌آموزان دختر، دینداری، بعد مناسکی دینداری، بعد تجربی دینداری، بعد اعتقادی دینداری و بعد پیامدی دینداری*

طرح مسأله

امنیت یکی از ضروری‌ترین نیازهای بشری است که بدون وجود آن امکان برآورده شدن سایر نیازها مقدور نمی‌باشد؛ اگر افراد امنیت نداشته باشند و مال، جان و آبروی آنها در خطر باشد، نمی‌توانند در آسایش و رفاه زندگی کنند و حتی برآوردن نیازهای فیزیولوژیکی و ادامه حیات آنها هم با مشکل روبرو می‌شود. در همین زمینه امام صادق(ع) می‌فرمایند: دو نعمت است که مخفی می‌باشد امنیت و سلامتی؛ تا زمانی که انسان این دو نعمت را دارد قدرش را نمی‌داند و زمانی که آنها را از دست می‌دهد، متوجه می‌شود که چه نعمت‌های بزرگی داشته و به آنها توجه نداشته است (شیخ صدوق، ۱۳۸۸: ۳٤). مؤذن جامی‌امنیت را به معنای اطمینان، عدم خوف، در امان بودن و نهراسیدن بیان می‌کند؛ یعنی از احساس امنیت (حالات و موقعیت‌های ذهنی) تا ایمنی و اطمینان خارجی (موقعیت‌های عینی و برونی) در این واژه نهفته است (مؤذن جامی، ۱۳۸٤: ۱۹).

مهمتر از امنیت احساس امنیت است. چه‌بسا در جامعه‌ای امنیت انتظامی‌و پلیسی وجود داشته باشد، ولی افراد احساس امنیت نکنند، و همین امر موجب مختل شدن زندگی طبیعی افراد شود. احساس ناامنی در برخی افراد یا اقشار ویژه‌ای بیشتر بروز می‌کند؛ نمونه‌ای از آن دختران جامعه هستند، بویژه دخترانی که به سن بلوغ و آگاهی رسیده و خطرات بیشتری از بعد حیثیتی آنها را تهدید می‌کند. در جامعه ما معمولاً

دختران در مقابل مشکلات بیشتر از پسران احساس عجز و ناتوانی می‌کنند و از توانایی دفاعی کمتری برخوردار هستند و به گونه‌ای تربیت شده‌اند که همیشه باید مورد مراقبت و حمایت مردان باشند. نکته دیگر این که دختران از نظر روحی حساس و در صورت احساس ناامنی آن را به سرعت به دوستان، خانواده و همکلاسی‌های خود منتقل و باعث افزایش احساس ناامنی در جامعه می‌شوند. بنابراین وجود احساس امنیت برای دخترانی که پرورش نسل آینده را برعهده داشته و مادران فردای جامعه هستند و عهده‌دار تربیت آینده‌سازان کشورمان خواهند شد، از اهمیت زیادی برخوردار است؛ بنابراین باید در افزایش احساس امنیت دختران تلاش بیشتری صورت گیرد.

اگر چه عوامل زیادی در ایجاد احساس امنیت تأثیرگذارند، اما هدف این مقاله بررسی رابطه دینداری و احساس امنیت است؛ زیرا به نظر می‌رسد براساس آموزه‌های دین اسلام و شرایط جامعه اسلامی، اعتقادات مذهبی و میزان دینداری افراد نقش بسیار مهمی در احساس امنیت آنان داشته باشد. انسان دیندار رفتارش را با رفتارهایی که معرف دینی است، تطبیق می‌دهد. رفتار دینی معمولاً به دو شکل برون داد مانند: عمل به مناسک فردی مانند: نماز، روزه، حج، حجاب، پوشش در مقابل نامحرم، پرهیز از گناه و... و درون داد مانند: یقین، توکل، آرامش و ایمان به خدا بروز می‌کند.

آموزه‌های دینی و رشد آن در جوانان بویژه دختران موجب آگاهی بیشتر آنها در مقابل ناهنجاری‌ها و روش‌های پیشگیری از خطرات و آسیب‌های اجتماعی می‌شود. رفتارهای دینی به دختران زندگی سالمی بخشیده و در نهایت باعث افزایش احساس امنیت در آنان می‌شود؛ چنان که حضرت علی(ع) در این زمینه می‌فرمایند: مفارقت از دین باعث جدایی از امنیت و آرامش است (غررالحکم، ۱۳۳۷: ۸٦). همچنین امیرالمؤمنین علی(ع) در جای دیگر می‌فرمایند: دین حافظ و نگهبان انسان از بدی‌هاست (همان). براساس آنچه آمد، به نظر می‌رسد که هرچه افراد دیندارتر باشند، باید احساس امنیت بیشتری داشته باشند، ولی از آنجا که افراد در جامعه زندگی می‌کنند و شرایط و عوامل اجتماعی به‌عنوان عوامل بیرونی نقش مهمی در ایجاد احساس امنیت

دارند، و نیز تاکنون تحقیقی که به بررسی این موضوع در بین دختران پرداخته باشد، صورت نگرفته است، این مقاله به بررسی این موضوع پرداخته و به دنبال پاسخگویی به‌این سؤال مهم است که: **چه رابطه‌ای بین میزان دینداری و احساس امنیت وجود دارد؟ آیا کسانی که از میزان دینداری بالاتری برخوردارند، احساس امنیت بیشتری دارند؟**

اهداف تحقیق

هدف اصلی تحقیق سنجش رابطه بین میزان دینداری و احساس امنیت دانش‌آموزان دختر است.

و اهداف فرعی‌ای چون: سنجش میزان احساس امنیت دانش‌آموزان دختر، سنجش میزان دینداری آنان و سنجش رابطه بین هریک از ابعاد مناسکی، اعتقادی، تجربی و پیامدی دینداری با احساس امنیت دانش‌آموزان را دنبال می‌کند.

پیشینه تحقیق

– یک نمونه از تحقیق صورت گرفته در زمینه احساس امنیت که با موضوع مورد نظر نزدیک بوده "رابطه بین متغیرهای اجتماعی و احساس امنیت" است که توسط بهرام بیات (۱۳۸۸) و با هدف بررسی متغیرهایی چون جنسیت، جرم، پرداخت رسانه‌ها، تأمین رفاه اجتماعی و... با احساس امنیت شهروندان تهرانی صورت گرفت. این تحقیق با شیوه پیمایشی و روش گردآوری اطلاعات از طریق پرسشنامه و با جامعه آماری ۷۷۸ نفر از شهروندان بالای ۱۸ سال شهر تهران انجام شد. نتایج نشان داد **که** بین متغیر سطح تأمین اجتماعی و احساس ناامنی و بین جرم و احساس ناامنی رابطه معناداری وجود دارد به‌نحوی که با افزایش بروز جرائم میزان احساس امنیت کاهش و

احساس ناامنی افزایش می‌یابد. همچنین رابطه معناداری بین پرداخت رسانه‌ای و افزایش ناامنی وجود دارد (بیات، ۱۳۸۸).

– "احساس ناایمنی شهروندان تهرانی و عوامل مؤثر بر آن" تحقیق دیگری است که توسط فریده خدامرادی (۱۳۸۷) انجام شده است. این پژوهش که با حجم نمونه ۱۳۱۷ نفر از شهروندان تهرانی بین ٦۰–۱۵ سال و با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای صورت پذیرفته نشان داد که بین رضایت از عملکرد و سرعت عمل ناجا و احساس امنیت شهروندان و نیز بین میزان احساس کنترل شهروندان و ناامنی آنها همبستگی معناداری وجود دارد (خدامرادی، ۱۳۸۷).

– تحقیق مورد بررسی دیگر "سنجش میزان احساس امنیت دانشجویان و عوامل مؤثر بر آن" است که با تأکید بر پیامدهای احساس ناامنی توسط زینب پلاسی (۱۳۸۰) انجام شده است. این پژوهش بصورت پیمایشی و با استفاده از پرسشنامه از دانشجویان دانشگاه تهران در سال ۸۰–۷۹ با تعداد ۲۵۹ نفر صورت گرفت. نتایج تأیید کننده وجود احساس امنیت بسیار بالا و قابل اعتماد نبودن شایعات و احساس آزادی در میان دانشجویان و رابطه آن با احساس امنیت آنها بود (پلاسی، ۱۳۸۰).

مبانی نظری

امنیت[۱] و احساس امنیت[۲]

امنیت به معنای آن است که مردم ترس و بیمی‌نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع خود نداشته باشند؛ و به هیچ وجه حقوق آنها به مخاطره نیفتد و هیچ عاملی حقوق مشروع آنها را تهدید نکند (زنجانی، ۱۳۷٤: ٥٤٨).

---

۱. Security

۲. Sense of safety

مؤذن جامی امنیت را به معنای اطمینان، عدم خوف، در امان بودن و نهراسیدن بیان می‌کند؛ یعنی از احساس امنیت (حالات و موقعیت‌های ذهنی) تا ایمنی و اطمینان خارجی (موقعیت‌های عینی و برونی) در این واژه نهفته است (مؤذن جامی، ۱۳۸٤: ۱۹۹).

کاشانی در رابطه با مفهوم امنیت، دو دیدگاه سنتی و مدرن را مطرح می‌کند؛ بدین‌گونه که در دیدگاه سنتی امنیت در معنای عینی یعنی فقدان تهدید نسبت به ارزش‌های کسب شده و در معنای ذهنی آن فقدان هراس از این که ارزش‌های مزبور مورد حمله قرار گیرد، بیان شده است. اما در دیدگاه مدرن امنیت هم ایمنی ناشی از فقدان خشونت را در بر می‌گیرد و هم مبتنی بر شرایطی است که انسان به لحاظ شغلی، خانوادگی، تفکری، عقیدتی، سیاسی و فرهنگی و مانند آن در آسودگی (رفاه) و آسایش باشد (کاشانی، ۱۳۸٤: ۱۲۸).

انواع امنیت

امنیت فردی: امنیت و جستجوی آن از مهمترین نیازها و انگیزه‌های انسانی است. امنیت فردی از نیازهای (جانی، مالی، روانی و حیثیتی) انسان‌هاست و به معنی مصونیت از خطر و تجاوزات گوناگون اجتماعی همچون قتل، جرح، توقیف، حبس، شکنجه و... شمرده می‌شود. از نظر پارسونز نظام اجتماعی بواسطه داشتن اجزای دارای کارکرد، نیازهای افراد را برآورده ساخته و امنیت برقرار می‌گردد. به‌عبارت دیگر وظیفه جامعه است تا امنیت را برای شهروندانش فراهم کند. این نیاز همراه با نیاز به ارزشمندی، زمنیه رشد بهنجار فرد را فراهم می‌سازد؛ البته نبود آن آثار و پیامدهایی در پی دارد (همان: ۱۳٤).

امنیت اجتماعی: امنیت اجتماعی آرامش و آسودگی خاطر همه جانبه‌ای است که هر جامعه‌ای وظیفه دارد برای شهروندانش فراهم کند. محقق ساختن این نوع امنیت را

وظیفه نظام‌های حاکم بر جوامع در نهادهای گوناگون می‌دانند. عواملی چون فراهم بودن شرایط ابراز اعتماد به نهادهای امنیتی و شیوه مقابله کار آمد با آسیب‌های اجتماعی در جامعه موجب شکل‌گیری احساس امنیت شهروندان می‌شود؛ و عواملی مانند شیوع جرایم، کجروی‌های اجتماعی، بی‌هنجاری‌های اجتماعی (آنومی)، کاهش اقتدار پلیس و ضعف عملکرد آن، میزان امنیت شهروندان را کاهش می‌دهد.

مفهوم امنیت به تدریج با توسعه بیشتری تحول یافته و دارای ابعاد تازه‌ای شده است؛ به طوری که امروزه بر امنیت مردم تأکید زیادی گردیده و به امنیت در توسعه انسانی می‌پردازند (بیات، ۱۳۸۸: ۱۲و۱۳).

امنیت از دو عنصر تهدید و فرصت برخوردار است و برقراری امنیت منوط به رهایی نسبی از تهدیدها و بهره‌گیری مناسب از فرصت‌هاست (صدیق سروستانی، ۱۳۷۸: ۲۷).

مفهوم امنیت از دیدگاه قرآن

در قرآن هرگاه سخن از امنیت است بیدرنگ از شاخص‌های توسعه مانند فراوانی تولید کالاها، گسترش ارتباطات، پیشرفت علوم و فنون، مسکن و شهرسازی، آسایش و رفاه، رهایی از غم و اندوه و خوف و ترس سخن به میان می‌آید. در فرهنگ قرآن مفهوم امنیت شامل تمام حوزه‌های زندگی (مادی و معنوی، فردی و اجتماعی، داخلی و خارجی، سیاسی و اقتصادی) می‌شود. زمانی می‌توان به‌این مفهوم دست یافت که در سایه تقوا، توکل، احترام به حقوق دیگران، اجرای قسط و عدالت، برابری و برادری، دفاع و حمایت از مظلوم و محروم، برخورد با مفسد و مجرم، رفع فقر و تأمین معشیت و رفاه، حفظ آزادی‌های مشروع مردم و حاکمیت معیارهای انسانی و الهی بتوان بسر برد (عطایی، ۱۳۸۵: ۵).

احساس امنیت

احساس امنیت از نیازها و خواسته‌های بحق جامعه بشری بحساب می‌آید؛ زیرا در سایه امنیت شکوفایی استعدادها، خلاقیت‌ها و رشد و بالندگی تمدن‌ها محقق می‌شود و در فقدان آن تمدن‌ها به زوال می‌گرایند. احساس امنیت بستر و قضاوت افراد بوده و در بعد روان شناختی و جامعه‌شناختی بیان شده است. احساس امنیت حالتی است که آحاد جامعه هراس و بیمی‌نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع خود نداشته و به هیچ وجه حقوق آنان به مخاطره نیفتد (دلاور، ۱۳۷۸: ۱۲). نیاز به احساس امنیت (احساس ایمنی) از نیازهای اساسی آدمی است و در سلسله مراتب نیازهای آدمی بویژه پس از نیازهای فیزیولوژیکی (نیاز به آب و هوا و...) قرار می‌گیرد. تنها با برآورده شدن این نیاز است که نیازهای بالاتر و متعالی‌تر (نیاز به خلاقیت، خودیابی و...) مجال ظهور می‌یابند؛ و برعکس با به خطر افتادن این نیاز (احساس امنیت) و عدم تحقق آن، رشد و تحول شخصیت و نیل به کمال انسانی برای فرد میسر نخواهد شد. این که چه کنیم تا انسان‌ها دارای امنیت روانی باشند باید به دو عامل فردی- اجتماعی و حکومتی توجه کرد (خوش فر، ۱۳۸۰: ۱۵۱).

احساس امنیت از دیدگاه گیدنز

امنیت وجودی یکی‌از صورت‌های مهم احساس امنیت به‌معنای وسیع آن است. این اصطلاح به اطمینانی اطلاق می‌شود که بیشتر آدمها به تداوم تشخیص هویت خود و دوام محیط‌های اجتماعی و مادی کنش در اطراف خود دارند. امنیت وجودی با "هستی" یا به اصطلاح با پدیده‌شناسی هستی در جهان سروکار دارد، اما این امنیت نه یک پدیده شناختی، بلکه پدیده‌ای عاطفی است زیرا که احساس ناامنی وجودی در ناخودآگاه ریشه دارد. این احساس ناامنی ودلهره‌ها بیشتر در نتیجه حساسیت شدید عاطفی پدید می‌آیند (گیدنز، ۱۳۸۸: ۱۱۱).

احساس امنیت از دیدگاه پارسونز

به اعتقاد او ما در جامعه با مسئله‌ای بنام انتقال ارزش‌های اساسی به افراد روبه‌رو هستیم، و این ارزش‌ها هستند که کیفیت عمل افراد را تعیین می‌کنند و در بقای نظم و امنیت سهیم هستند؛ چرا که اعضای یک جامعه ارزش‌های آن را می‌پذیرند و به هنجارهای آن گردن می‌نهند (ترنر، ۱۳۷۳: ۵۳).

پارسونر می‌گوید: نهادهایی مانند مذهب که حافظ ارزش‌ها هستند و افراد را به وفاداری نسبت به آنها ترغیب می‌کنند؛ همچنین بدلیل وجود اشکال سازمان یافته‌ای مانند خانواده و نظام‌های تعلیم و تربیت که ارزش‌های استقرار یافته را در اعضای جدید جامعه القا می‌کنند [در هر جامعه ارزش‌ها رو به سوی ثبات دارند]؛ جامعه به سوی نیل افراد به اهداف، وسایل متناسب تعبیه کرده و زمینه رفع نیاز افراد در جامعه فراهم می‌گردد؛ و در این فرآیند ارزش‌ها و هنجارهای مشترک پذیرفته شده، بر رفتار افراد حاکمیت کرده و یکپارچگی و وفاق عمومی حاصل می‌شود؛ نتیجه‌این یکپارچگی و وفاق احساس امنیت افراد در جامعه است (بیات، ۱۳۸۸: ۱۰۳).

احساس امنیت از دیدگاه قرآن

قرآن کریم بزرگترین معجزه پیامبر اکرم (ص) است که تمام آنچه را که بشر برای هدایت نیاز داشته در آن آمده و کامل‌ترین نسخه برای آرامش روح بوده و می‌باشد. خداوند در سوره قلم آیه ۹ احساس امنیت را از ویژگی‌های مؤمنان برمی‌شمارد.

راه‌های رسیدن به احساس امنیت از دیدگاه قرآن شامل: ایمان، توکل، ذکر، امید، نماز، انس با قرآن، تقوی و پرهیزکاری، استعاذه، صبر، عفت و پاکدامنی، توبه، احسان و نیکوکاری و اصلاح می‌باشد که در آیات متعدد ذکر شده است.

دینداری:[1] دینداری عبارت است از میزان علاقه و احترام افراد به دین. لفظ دینداری زمانی بکار می‌رود که مردم یا گروهی از افراد تمام یا بخشی از تعالیم و دستورات دینی (اعم از عقاید، اخلاق، احکام) را پذیرفته باشند.

دینداری یا تدین، التزام فرد به دین مورد قبول خویش است. این التزام در مجموعه‌ای از اعتقادات یا احساسات و اعمال فردی و جمعی که حول خداوند (امر قدسی) و رابطه ایمانی با او دور می‌زند سامان می‌پذیرد. دینداری و دین مداری اصل مقومی است که باید به وضوح در محصولات جامعه اسلامی جستجو کرد (سراج زاده، ۱۳۸۳: ۵۷-٦۰).

اینگلهارت معتقد است که دینداری را نباید معادل انجام رفتارها و مناسک مذهبی دانست، چون بر این اساس تصویری نسبتاً گمراه کننده و خام از دینداری مردم بدست خواهیم آورد (اینگلهارت، ۱۳۷۳: ۲۱۰). به‌نظر وی اعتقاد به خداوند و تعهد مذهبی به معنای میزان اهمیت دین نزد افراد و پنداشت فرد از دینداری خود، شاخص بسیار حساس بُعد دینداری در زندگی فرد است (همان: ۲۱۸-۲۰۷).

ابعاد دینداری: دورکیم قائل به وجود دو بُعد برای دین بود. به نظر وی پدیده‌های دینی در دو مقولهٔ اساسی "باورها و مراسم مذهبی" طبقه‌بندی می‌شوند (توسلی، ۱۳۸۰: ۲۲٤).

دواس برای سنجش مذهبی بودن چهار بُعد در نظر گرفته است؛ وی ابعاد چهارگانهٔ یادشده را با عنوان‌های حضور در کلیسا، اعتقادات، تعهد یا اهمیت مذهب در زندگی و الهام یا شهود مذهبی توصیف کرده است (دواس، ۱۳۷٦: ۳۰۰).

به نظر گلاک و استارک[2] در همه ادیان دنیا با وجود تفاوت‌هایی که در جزئیات دارند، عرصه‌های مشترکی وجود دارد که در دینداری آن متجلی می‌شود. این عرصه‌ها

. Religiuysity
۲. Glock & stark

که می‌توان آنها را ابعاد مرکزی دینداری به حساب آورد عبارتند از: ابعاد اعتقادی، مناسکی، عاطفی و پیامدی (سراج‌زاده و توکلی، ۱۳۸۰: ١٦٤).

بُعد اعتقادات[1] *دینی:* اگر بخواهیم ابعاد دینداری مدل گلاک و استارک را بر اسلام منطبق کنیم، مجموعه‌ای از باورها که اصول دین خوانده می‌شوند را می‌توان با باورهای دینی تطبیق داد که عبارتند از: اعتقاد به خدا، نبوت، حضرت محمد(ص) به‌عنوان آخرین پیامبر خدا، معجزهایش چون قرآن و نیز اعتقاد به معاد روز جزا، اعتقاد به رعایت بعضی از اعمال دینی مانند: نمازهای روزانه، روزه‌داری در ماه رمضان و... (سراج زاده و توکلی، ۱۳۸۰: ١٦٦).

بُعد تجربه دینی (عواطف دینی[2]*):* این بعد برای هر گونه تجربه‌ای در ارتباط با حیات دینی خود بکار می‌رود مانند: احساس گناه یا رهایی، وجد و سرور، ترس، شوق تمنا، احساس امتنان و سیاسی (استامپ و دیگران، ۱۳۸۳: ٢٦٨). علت دینی تلقی شدن این تجربه ساختار ویژه باورها و اعتقادات فرد تجربه کننده است (نراقی، ۱۳۷۳: ۱۲و۱۱).

بعد مناسک[3] *یا اعمال دینی :* این بعد به معنای آداب و رسوم فرموله شده یا رفتارهای نمونه است که در میان معتقدان هر دین یا به طور کلی مراسمی‌که هر دین از پیروان خود انتظار دارد که آنها را انجام دهند (انوری، ۱۳۷۳: ۱۵۳). بعد مناسک ناظر بر اعمالی که در چارچوب زندگی دینی انجام می‌شود، می‌باشد (کیوی و کامپنهود، ۱۳۷۵: ١١٦) .

بعد پیامدی[4] *(استنتاجی):* بعد پیامدی ناظر بر رفتار روزمره و غیردینی است که در رفتار غیردینی فرد استحکام می‌یابد و به زندگی او رنگ و بویی دینی می‌دهد (انوری،

---

۱. Belifs

۲. Purposive

۳. Rituals

٤. Consequences

۱۳۷۳: ۱۵۳). این بعد شامل پیامدهای باور، عمل، تجربه، و دانش دینی در زندگی روزمره فرد معتقد در رابطه او با سایرین است (سراج زاده و توکلی، ۱۳۸۰: ۱٦۵).

بعد دانش (فکری) دینی[1]: بعد دانش (فکری) دینی اطلاعات و دانش اساسی در مورد اصول و عقاید دینی و کتب مقدس را که انتظار می‌رود پیروان، آنها را بدانند شامل می‌شود (سراج زاده و توکلی، ۱۳۸۰: ۱٦٤).

چارچوب مفهومی تحقیق

با توجه به این که هیچ نظریه کاملی در ارتباط با دینداری و احساس امنیت مطرح نشده، از این نظر نیازمند اتخاذ یک دیدگاه ترکیبی برای تبیین موضوع هستیم. براساس نظردورکیم، دین کلیتی از اعتقادات و مناسک است، و انسان مذهبی قدرتی در خود احساس می‌کند که در حالت غیرمذهبی از آن برخوردار نخواهد بود. حیات مذهبی و نیروی خاص آن به انسان این باور را می‌دهد که در نیروی مسلط بر خودش مشارکت می‌کند، نیرویی که در عین حال حمایتش کرده، او را به سوی خود می‌خواند. به‌این ترتیب افراد مذهبی بهتر می‌توانند با مشکلات زندگی مواجه شوند. با توجه به‌این دیدگاه و همچنین براساس نظر گیدنز، دانش‌آموزان دختری که مذهبی‌تر هستند حساسیت بیشتری نسبت‌به مسائل و مشکلات جامعه داشته و احساس نگرانی زیادتری نسبت‌به افراد کمتر مذهبی می‌کنند.

ضمناً با توجه به چهارکارکرد عمده دین از نظر دورکیم مبنی‌بر انضباط بخش، انسجام بخش، حیات بخش و خوشبختی بخش بودن آن، دانش‌آموزان دختر نیز بدین ترتیب می‌توانند با کنترل بر نفس و خویشتن داری خود به زندگی اجتماعی پرداخته و با شرکت در مراسم مذهبی و پیوند با جامعه باعث بقا و احیای میراث اجتماعی گروه و انتقال ارزش‌ها به نسل‌های بعد شوند.

۱- Religious knowledge

پارسونز به نقش انتقال ارزش‌ها و سپس درونی شدن آن برای اعضای جامعه تأکید دارد تا بدین وسیله بهتر بتوانند انتظارات یکدیگر را برآورده سازند. در واقع اگر ارزش‌های دینی انتقالی به دانش‌آموزان امری درونی شود و با آن مأنوس گردند، کمتر به سمت‌وسوی خطرات گرایش پیدا کرده و احساس‌امنیت بیشتری خواهند داشت. همچنین اگر خانواده‌ها نیز با توجه به نظر پارسونز بتوانند مانند نهاد مذهب نقش عمیق‌تری در تعلیم و تربیت دینی فرزندانشان ایفا کنند، دانش‌آموزان از نظر عاطفی احساس آرامش بیشتری داشته و به امور تحصیلی و اجتماعی خود خواهند پرداخت. از دیدگاه قرآن راه‌های گوناگونی بیان شد، که اگر انسان‌ها بویژه قشر موردنظر ما بتوانند با ایمان به خداوند متعال و توکل به او در مسیر زندگی تلاش کنند، و در مواقع یأس و ناامیدی، امید به خدا داشته، و با پناه بردن به او در برابر مشکلات صبر و پایداری بکار ببرند، خواهند توانست عفاف و پاکدامنی خود را حفظ کنند.

براساس آنچه آمد در این تحقیق دینداری و ابعاد آن به‌عنوان متغیرهای مستقلی در نظر گرفته شده‌اند که می‌توانند در احساس امنیت دختران دانش‌آموز تأثیرگذار باشند، بر این اساس فرضیات زیر مطرح می‌گردد:

فرضیه اصلی:

بین میزان دینداری و احساس امنیت دانش‌آموزان دختر رابطه وجود دارد.

فرضیه‌های فرعی:

بین میزان بعد اعتقادات دینی واحساس امنیت دانش‌آموزان دختر رابطه وجود دارد.

بین میزان انجام مناسک دینی واحساس امنیت دانش‌آموزان دختر رابطه وجود دارد.

بین میزان تجربیات دینی درونی واحساس امنیت دانش‌آموزان دختر رابطه وجود دارد.

بین میزان بعد پیامدی دینی واحساس امنیت دانش‌آموزان دختر رابطه وجود دارد.

مدل تحقیق

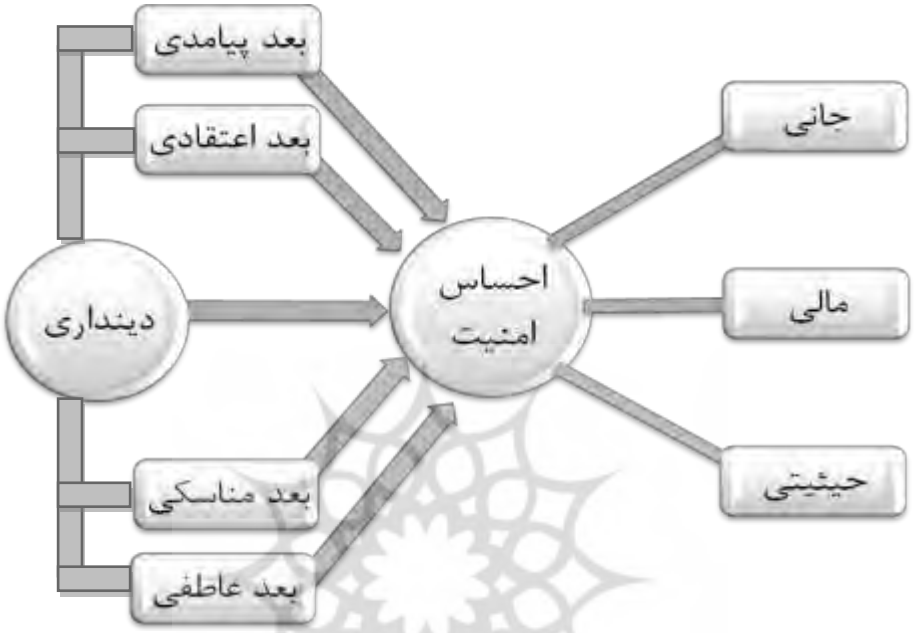

تعریف مفاهیم

احساس امنیت: حالتی است که آحاد جامعه هراس و بیمی‌نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع خود نداشته و به هیچ وجه حقوق آنها به مخاطره نیفتد. احساس امنیت، اعتماد، آرامش و رهایی از اضطراب و ترس در رابطه با برآورده شدن نیازهای خود در حال و آینده است (بیات، ۱۳۸۸: ۱۵).

تعریف عملیاتی: احساس امنیت در این پژوهش در سه‌بعد جانی (با ٦ گویه)، مالی (با ۳ گویه) و حیثیتی (با ٤ گویه) در سطح ترتیبی سنجیده شده است (گویه‌ها در جدول ۲ آورده شده است).

دینداری: دینداری عبارت است از میزان علاقه و احترام افراد به دین. دینداری یا تدین، التزام فرد به دین مورد قبول خویش است که شامل مجموعه‌ای از اعتقادات یا احساسات و اعمال فردی و جمعی است که حول خداوند (امر قدسی) و رابطه ایمانی او سامان می‌پذیرد (سراج زاده، ۱۳۸۰: ۲۷و۲٦).

در این پژوهش میزان دینداری بر اساس مدل گلاک و استارک در چهاربعد پیامدی، اعتقادی، مناسکی و تجربی تعیین شده است. تعریف نظری هرکدام از این ابعاد عبارتند از:

بعد پیامدی: بعد پیامدی یا آثار دینی ناظر بر اثرات باورها، اعمال، تجارب و دانش دینی بر زندگی روزمره پیروان است (سراج زاده، ۱۳۷۷: ۱۰٦).

بعد اعتقادی: بعد اعتقادی یا باورهای دینی عبارت است از باورهایی که انتظار می‌رود پیروان آن دین به آنها اعتقاد داشته باشند (سراج زاده، ۱۳۷۷: ۱۰٦).

بعد مناسک‌گرایی: مناسک‌گرایی اعمال دینی مشخصی چون عبادت نماز، شرکت در آیین‌های خاص، روزه گرفتن و... است که انتظار می‌رود پیروان هر دین آن را به جا آورند (سراج زاده، ۱۳۷۷: ۱۰۵و۱۰٦).

بعد تجربی (عاطفی): بعد تجربی یا عواطف دینی ناظربه عواطف، تصورات و احساسات مربوط به داشتن رابطه با جوهری ربویی همچون خدا یا واقعیتی نمایی یا اقتداری متعالی است (سراج زاده، ۱۳۷۷: ۱۰۵).

تعریف عملیاتی دینداری: هرکدام از چهار بعد یادشده با سؤالات و گویه‌های زیر در سطح ترتیبی سنجیده شده‌اند:

ردیف	بعد	گویه
۱	پیامدی	۱- به چه میزان زمان خروج از منزل آرایش می‌کنید؟ ۲- چقدر در صورت نیاز دیگران به‌آنها کمک می‌کنید؟ ۳- چقدر پیش می‌آید که مجبور شوید دروغ بگویید؟ ٤- زنان باید حتماً حجاب داشته باشند. ٥- ارتباط با جنس مخالف به‌عنوان دوست، درست نیست. ٦- باید با پدیده بی‌حجابی با قاطعیت برخورد کرد. ۷- نیکی به دیگران باعث آرامش فکری و روحی من می‌شود. ۸- مدرسه باید با دانش‌آموزان دارای آرایش به شدت برخورد کند.
۲	اعتقادی	۱- خداوند از درونی‌ترین افکار و عواطف من آگاهی دارد. ۲- اسلام آخرین و کامل‌ترین دین خداست. ۳- روز جزا (بهشت و دوزخ) حقیقت دارد. ٤- تنها راه نجات بشر پای‌بندی به اعتقادات دینی است. ٥- روزه گرفتن در ماه مبارک رمضان واجب است. ٦- قرآن کلان خداوند و راهنمای سعادت بشر است. ۷- حضرت محمد (ص) آخرین پیامبر خداست. ۸- فرد دیندار و مذهبی باید نماز بخواند.
۳	مناسک‌گرایی	۱- تا چه حد نمازهای واجب را می‌خوانید؟ ۲- تا چه حد قرآن می‌خوانید؟ ۳- هرچند وقت یکبار برای نماز جماعت به مسجد محل می‌روید؟ ٤- به چه میزان مقید هستید در ماه رمضان روزه بگیرید؟ ٥- به چه میزان نمازهای شما قضا می‌شود؟ ٦- به چه میزان به دعا و توسل معتقد هستید؟ ۷- به چه میزان در جشن‌ها و اعیاد مذهبی به مساجد می‌روید؟ ۸- به چه میزان در مراسم عزاداری‌های مذهبی به مساجد می‌روید؟

٤	تجربی	۱- احساس ترس از خدا. ۲- احساس آرامش در مکان‌های مذهبی. ۳- احساس گناه از انجام ندادن بعضی از واجبات دینی. ٤- احساس نزدیکی به خدا. ٥- آرامش روانی در هنگام عبادت کردن. ٦- به چه میزان معتقدید که در شرایط سخت اگر از خدا استمداد بطلبید، مشکلات شما حل خواهد شد؟

روش تحقیق

از مجموع روش‌های تحقیق مرسوم درمطالعات اجتماعی جهت سنجش نگرش افراد، روش پیمایشی مناسب‌ترین روش بوده که در این تحقیق برای بررسی تأثیر دینداری بر احساس امنیت در بین دانش‌آموزان دختر استفاده شده و شیوه جمع‌آوری اطلاعات نیز پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد.

جامعه آماری

جمعیت تحقیق شامل دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه و پیش دانشگاهی سال تحصیلی ۸۹ - ۸۸ در شهر است که طبق آمار منتشر شده از سوی سازمان آموزش و پرورش شهرتهران جمعیت این دانش‌آموزان ۱٥٤٤۰٤ نفر می‌باشد.

نمونه و برآورد حجم آن

برای بر آورد حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است.

$$N = \frac{Nt^{۲}pq}{Nd^{۲} + t^{۲}pq} = \frac{۱٥٤,٤۰٤ \times (۱/۹٦)^{۲} \times ۰/۲٥}{۱٥٤,٤۰٤ \times (۰/۰٥)^{۲} + (۱/۹٦)^{۲} \times ۰/۲٥} = \frac{۱٤۸,۲۸٦/٦}{۳۸۹/۹٦} = ۳۸۳$$

طبق فرمول کوکران ۳۸۳ نفر حجم نمونه شد که برای اطمینان از تکمیل پرسشنامه‌ها، ٤٠٠ پرسشنامه، تکمیل شد.

افراد نمونه بر اساس نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند به‌این نحو که مناطق شهر تهران به پنج قسمت تقسیم شد (شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز). در مرحلهٔ بعد از هر قسمت بصورتی تصادفی یک دبیرستان دخترانه و یک پیش دانشگاهی دخترانه انتخاب گردید. در مرحله بعدی از هر مدرسه، از هر پایه و هر رشته یک کلاس درس بصورت تصادفی انتخاب شد. سپس از بین دانش‌آموزان هر کلاس به تناسب حجم نمونه، دانش‌آموزان بصورت نمونه‌گیری سیستماتیک انتخاب شده و پرسشنامه‌ها را تکمیل کردند.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

داده‌ها با استفاده از نرم افزار Spss پردازش شده و با محاسبهٔ درصد و میانگین از جداول یک بعدی و سنجش رابطه متغیرها با جداول دو بعدی از آزمون‌ها، همبستگی گاما، پیرسون و رگرسیون اطلاعات مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

روایی و پایایی ابزار تحقیق

برای رعایت روایی تحقیق، میزان دینداری با پرسشنامه گلاک و استارک که بر اساس اعتقادات دینی اسلامی‌بومی‌سازی شده، مورد سنجش قرار گرفت. همچنین برای سنجش هر مفهوم از گویه‌های متعدد استفاده شد و نیز نظرات اصلاحی استادان راهنما و مشاور و مسئولین وزارت آموزش و پرورش هم برای پرسشنامه گرفته شد. در ضمن از سؤالات تحقیقات مشابه که پیش تر انجام شده بود نیز بهره گرفته شد.

برای پایایی تحقیق که بحث تعمیم‌پذیری ابزار تحقیق را مورد مطالعه قرار می‌دهد بعد از انجام پری تست، آلفای کرونباخ سؤالات مربوط به هر متغیر سنجیده شده که آلفای کرونباخ کل پرسشنامه ۷۷٪ شد.

یافته‌های تحقیق

یافته‌ها در سه بخش توصیف پاسخگویان، توصیف متغیرها و آزمون فرضیات ارائه می‌شود:

جدول ۱- توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب پایه تحصیلی

ردیف	پایه تحصیلی	تعداد	درصد	درصد تجمعی
۱	اول دبیرستان	۹٦	۲٤	۲٤
۲	دوم دبیرستان	۹۷	۲٤/۲	٤۸/۲
۳	سوم دبیرستان	۹۸	۲٤/٥	۷۲/۷
٤	پیش دانشگاهی	۱۰۹	۲۷/۳	۱۰۰
٥	کل	٤۰۰	۱۰۰	——

تمام پاسخگویان دختر بودند که با توجه به نتایج جدول ۱، پایه تحصیلی ۲٤٪ از دانش‌آموزان مورد بررسی اول دبیرستان، ۲٤/۲٪ دوم دبیرستان، ۲٤/٥٪ سوم دبیرستان و ۲۷/۳٪ پیش دانشگاهی است.

سن ۱٤٪ از دانش‌آموزان مورد مطالعه ۱٤ سال، ۲٤٪ آنان ۱٥ سال، ۲٥/٥٪ پاسخگویان ۱٦ سال و ٤/٥٪ هم ۱۷ تا ۱۹ سال داشته‌اند. همچنین میانگین سنی پاسخگویان ۱٦/۰۹ بود.

توصیف متغیرها

احساس امنیت متغیر وابسته تحقیق بود که در کل برای سنجش آن از سه شاخص احساس امنیت جانی، احساس امنیت مالی و احساس امنیت حیثیتی استفاده شد که در جدول ۲ آمده است:

جدول ۲- توزیع فراوانی و درصد میزان احساس امنیت دانش‌آموزان

ردیف	احساس امنیت	زیاد	متوسط	کم	کل
۱	جانی	٤۲ ۱۰/۵	۱۷٦ ٤٤/۰	۱۸۲ ٤۵/۵	٤۰۰ ۱۰۰
۲	مالی	۱۲۲ ۳۰/۵	۱۷۰ ٤۲/۵	۱۰۸ ۲۷/۰	٤۰۰ ۱۰۰
۳	حیثیتی	۱۳۹ ۳٤/۸	۱٦۵ ٤۱/۲	۹٦ ۲٤/۰	٤۰۰ ۱۰۰
٤	کل	۵۳ ۱۳/۲	۲۰۸ ۵۲/۰	۱۳۹ ۳٤/۸	٤۰۰ ۱۰۰

در مقایسه ابعاد گوناگون احساس امنیت، چنانچه دیده می‌شود بیشترین ناامنی در بعد جانی است (٤۵/۵٪) و بعد از آن بیشترین ناامنی در بعد مالی و سپس بعد حیثیتی است. به تعبیری احساس ناامنی حیثیتی نسبت به سایر موارد کمتر است. در کل، احساس امنیت دانش‌آموزان دختر کم است (۱۳/۲٪ احساس امنیت زیاد دارند).

بررسی کلی دینداری و ابعاد آن:

جدول ۳- توزیع فراوانی و درصد میزان دینداری دانش‌آموزان

ردیف	دینداری	زیاد	متوسط	کم	کل
۱	پیامدی	۱۱۲ ۲۸/۰	۲۳۳ ۵۸/۲	۵۵ ۱۳/۸	٤۰۰ ۱۰۰
۲	اعتقادی	۳۳۵ ۸۳/۸	۵۷ ۱٤/۲	۸ ۲/۰	٤۰۰ ۱۰۰
۳	مناسکی	٦٤ ۱٦/۰	۲۲۰ ۵۵/۰	۱۱٦ ۲۹/۰	٤۰۰ ۱۰۰
٤	تجربی	۲۵۲ ٦۳/۰	۱۲۵ ۳۱/۲	۲۳ ۵/۸	٤۰۰ ۱۰۰
۵	کل	۱۲۷ ۳۱/۸	۲۳ ۵۷/۵	٤۳ ۱۰/۸	٤۰۰ ۱۰۰

بر اساس نتایج جدول ۳ بعد اعتقادی با مقدار بسیار زیاد (۸۳/۳٪) بیشترین اهمیت را نزد دانش‌آموزان داشته، اما بعد مناسکی که عمل به وظایف و تکالیف دینی است با کمترین مقدار (۱٦٪) اهمیت زیادی نزد دانش‌آموزان نداشته است که‌این امر می‌تواند هشدار جدی برای مسؤولان و دست‌اندرکاران امور در کشور باشد. به هر حال، باید تلاش بیشتری شود که اعتقادات دینی در سطح عملی در افراد پیاده شود و فقط در حد عقیده نماند. دانش‌آموزانی که اعتقادات دینی بالایی دارند باید در عمل هم دستورات دین را انجام دهند؛ ولی متاسفانه بعد مناسکی بسیار ضعیف است؛ بنابراین باید شیوه‌هایی بکار گرفته شود تا جذابیت دین و لذت انجام مناسک برای دانش‌آموزان بیشتر شده و تشویقات مسمتری در این راستا به‌عمل آید.

آزمون فرضیات

اولین فرضیه این بود که "بین میزان دینداری و احساس امنیت دانش‌آموزان دختر رابطه معناداری وجود دارد" که برای آزمون این فرضیه از ضریب گاما (مخصوص دو متغیر رتبه‌ای) و ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. همچنین برای بررسی توصیفی این متغیر از جدول متقاطع به‌صورت زیر استفاده گردید:

.جدول ٤- رابطه بین میزان دینداری و احساس امنیت دانش‌آموزان

ردیف	میزان دینداری / احساس امنیت	کم	متوسط	زیاد	کل
۱	کم	٤٥/۷	۳۳/٥	۹/۳	۳٤/۸
۲	متوسط	٤٥/۷	٥٤/۳	٥۸/۱	٥۲/۰
۳	زیاد	۸/٦	۱۲/۲	۳۲/٦	۱۳/۲
٤	کل	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

Gamma= -۰/۳٦٤ Sig = ۰/۰۰۰

چنانچه نتایج جدول ٤ نشان می‌دهد بین احساس امنیت و میزان دینداری دانش‌آموزان پاسخگو به سؤالات، همبستگی منفی ۰/۳٦- وجود دارد و این همبستگی در سطح ۹۵٪ معنادار می‌باشد. این نتیجه نشان می‌دهد که هر چه میزان دینداری دانش‌آموزان بیشتر بوده، احساس امنیت آنان کاهش یافته است؛ و در واقع احساس خطر بیشتری در جامعه داشته‌اند. شاید بخش مهمی‌از این احساس خطر هم متعلق به ابعادی بوده که بوسیله آن دینداری این افراد به خطر افتاده است.

از آنجایی که هر یک از متغیرهای مورد بررسی با چندین گویه سنجیده شده بودند، با جمع گویه‌ها اعداد بصورت فاصله‌ای در آمده و امکان سنجش رابطه از طریق آزمون همبستگی پیرسون هم فراهم شد. این همبستگی با ۰/۳۵- در سطح ۹۵٪ معنادار بود که تأیید کننده نظر پیشین است. در کل همبستگی‌ها و سطح معناداری تأیید کننده رابطه و تأیید کننده فرضیه بودند.

"بین میزان اعتقادات دینی و احساس امنیت دانش‌آموزان دختر رابطه معناداری وجود دارد" فرضیه بعدی بود که جدول زیر نشان دهنده آن است:

جدول ۵- رابطه بین اعتقادات دینی و احساس امنیت دانش‌آموزان

ردیف	اعتقادات دینی / احساس امنیت	کم	متوسط	زیاد	کل
۱	کم	۳۷/۹	۲۱/۱	۰	۳٤/۸
۲	متوسط	٤۹/۹	٦٤/۹	۵۰/۰	۵۲/۰
۳	زیاد	۱۲/۲	۱٤/۰	۵۰/۰	۱۳/۲
٤	کل	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

Gamma= -۰/۳٦۲ Sig = ۰/۰۰۰

چنانچه نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد بین احساس امنیت و میزان اعتقادات دینی دانش‌آموزان پاسخگو به سؤالات، همبستگی منفی ۰/۳۶- وجود دارد و این همبستگی در سطح ۹۵٪ معنادار می‌باشد. این نتیجه نشان می‌دهد که هر چه میزان اعتقادات دینی دانش‌آموزان بیشتر بوده، احساس امنیت آنان کاهش یافته است؛ و در واقع احساس خطر بیشتری در جامعه داشته‌اند. در کل همبستگی‌ها و سطح معناداری تأییدکننده رابطه وتأیید کننده فرضیه بودند.

سومین فرضیه که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفت، این بود که "بین میزان انجام مناسک دینی و احساس امنیت دانش‌آموزان دختر رابطه معناداری وجود دارد" که برای آزمون این فرضیه از ضریب گاما استفاده شد.

جدول ٦- رابطه بین انجام مناسک دینی و احساس امنیت دانش‌آموزان

ردیف	مناسک دینی / احساس امنیت	کم	متوسط	زیاد	کل
۱	کم	٤٥/۳	۳۷/۷	۲۳/۳	۳٤/۸
۲	متوسط	٤٦/۹	۵۳/٦	۵۱/۷	۵۲/۰
۳	زیاد	۷/۸	۸/٦	۲۵/۰	۱۳/۲
٤	کل	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

Gamma= -۰/۳۲۵ Sig = ۰/۰۰۰

نتایج جدول ٦ نشان می‌دهد که بین احساس امنیت و میزان انجام مناسک دینی دانش‌آموزان پاسخگو به سؤالات، همبستگی منفی ۰/۳۲- وجود دارد و این همبستگی در سطح ۹۵٪ معنادار می‌باشد. این نتیجه نشان می‌دهد که هر چه میزان انجام مناسک

دینی دانش‌آموزان بیشتر بوده، احساس امنیت آنان کاهش یافته است؛ و در واقع احساس خطر بیشتری در جامعه داشته‌اند.

چهارمین فرضیه که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفت، این بود که "بین میزان تجربیات دینی درونی و احساس امنیت دانش‌آموزان دختر رابطه معناداری وجود دارد".

جدول ۷- رابطه بین تجربیات دینی درونی و احساس امنیت دانش‌آموزان

ردیف	تجربیات دینی / احساس امنیت	کم	متوسط	زیاد	کل
۱	کم	٤٠/٠	٢٨/٠	١٣/٠	٣٤/٨
٢	متوسط	٥٢/٠	٤٩/٦	٦٥/٢	٥٢/٠
٣	زیاد	٧/٩	٢٢/٤	٢١/٧	١٣/٢
٤	کل	١٠٠	١٠٠	١٠٠	١٠٠

Gamma= -٠/٣٤٧ Sig = ٠/٠٠٠

بین احساس امنیت و میزان تجربیات درونی دینی دانش‌آموزان پاسخگو به سؤالات، همبستگی منفی ٠/٣٥- درصد وجود دارد و این همبستگی در سطح ٩٥٪ معنادار می‌باشد. این نتیجه نشان می‌دهد که هر چه میزان تجربیات درونی دینی دانش‌آموزان بیشتر بوده، احساس امنیت آنان کاهش یافته است.

پنجمین فرضیه که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفت، این بود که "بین میزان بعد پیامدی دینی و احساس امنیت دانش‌آموزان دختر رابطه معناداری وجود دارد" که برای آزمون این فرضیه از ضریب گاما استفاده شد.

جدول ۸- رابطه بین بعد پیامدی دینداری و احساس امنیت دانش‌آموزان

ردیف	پیامدی دینداری / احساس امنیت	کم	متوسط	زیاد	کل
۱	کم	٤٨/٢	٣١/٨	٢٠/٠	٣٤/٨
٢	متوسط	٤٤/٦	٥٥/٤	٥٢/٧	٥٢/٠
٣	زیاد	٧/١	١٢/٩	٢٧/٣	١٣/٢
٤	کل	١٠٠	١٠٠	١٠٠	١٠٠

Gamma= -۰/۳۵۲ Sig= ۰/۰۰۰

چنانچه نتایج نشان می‌دهد بین احساس امنیت و میزان بعد پیامدی دینی دانش‌آموزان پاسخگو به سؤالات، همبستگی منفی ۰/۳۵- وجود دارد و این همبستگی در سطح ۹۵٪ معنادار می‌باشد؛ یعنی هرچه میزان بعد پیامدی دینی دانش‌آموزان بیشتر بوده، احساس امنیت آنان کاهش یافته است. در کل همبستگی‌ها و سطح معناداری تأیید کننده رابطه و تأیید کننده فرضیه بودند.

جمع بندی و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی رابطه بین میزان‌دینداری و احساس امنیت دانش‌آموزان صورت گرفت و بدنبال پاسخگویی به‌این سؤال اصلی بود که چه رابطه‌ای بین این دو متغیر یعنی بین میزان دینداری و احساس امنیت وجود دارد؟ بدین لحاظ تحقیق در بین دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه و پیش دانشگاهی شهر تهران صورت گرفت. برای این پژوهش با بررسی نظریات علمی یک فرضیه اصلی و چهار فرضیه فرعی مطرح شد که همگی به صورت معکوس تأیید شدند. اگر چه در نظریات علمی از جمله دیدگاه کارکردگرایی آمده که دینداری موجب افزایش احساس امنیت می‌گردد و احادیث و

روایات هم بیانگر این موضوع هستند؛ ولی نتایج بدست آمده از این تحقیق رابطه معکوس بین این دو متغیر را نشان داد؛ یعنی افراد مذهبی فکر می‌کنند که بیشتر در معرض خطر هستند. اگر از دیدگاه جامعه شناختی به‌این موضوع نگریسته شود، می‌توان علت رابطه عکس بین دینداری دختران و احساس امنیت آنان را چنین تبیین کرد که دینداری ممکن است به افراد اعتماد و اطمینان درونی چون توکل به خداوند و استعانت از او را در زمان خطر بدهد و نیز به او کمک کند که با حفظ خود و عدم عشوه‌گری و خودنمایی در دختران، امنیت بیشتری برای آنان ایجاد کند، اما احساس امنیت وابسته به شرایط اجتماعی است و برای ایجاد آن باید ساختارهای اجتماعی مساعد وجود داشته باشد، ارزش‌های دینی و رعایت آنها در بین گروه‌های گوناگون اجتماعی رواج داشته باشد؛ اما در شرایط فعلی جامعه ما شرایط ساختاری به قدر کافی برای رعایت ارزش‌های دینی مساعد نیست و بطور دائم ضد ارزش‌ها به جامعه تزریق می‌شود و برخی اقشار و گروه‌ها هم خود را ملزم به رعایت ارزش‌های دینی نمی‌کنند؛ بنابراین به راحتی مزاحمت‌های ناموسی، زبانی و فیزیکی برای دختران جوان مؤمن رخ می‌دهد این افراد مومن بدلیل توجه به اصول شرعی و عدم ارتباط با جنس مخالف یا درگیری لفظی یا فیزیکی با آنان، نسبت به کسانی که مزاحمت‌های کلامی‌و فیزیکی جنس مخالف را یا پذیرفته یا به آن پاسخ می‌دهند، احساس ناامنی و خطر بیشتری می‌نمایند.

همچنین در تأیید نظریه دورکیم و گیدنز احساس ناامنی و دلهره‌های افراد دیندار بویژه قشر مورد نظر ما در نتیجه حساسیت شدید آنها نسبت به مسائل گوناگون بویژه رعایت ارزش‌های دینی ایجاد می‌شود. در کل می‌توان گفت: رابطه معکوس بین دینداری و احساس امنیت در بین دانش‌آموزان دختر کاملاً مطابق با واقعیت بیرونی و شرایط فعلی جامعه است.

نتیجه دیگر تحقیق این که با توجه به نظر اندیشمندانی چون گلاک و استارک مبنی بر تأثیر بعد پیامدی بر احساس آرامش، انتظار می‌رفت که هر چه آموزه‌های دینی عمیق‌تر باشد تأثیر و پیامد آن برای افراد (بویژه قشر مورد نظر ما) نیز بیشتر باشد؛ اما

دانش‌آموزانی که بر بعد پیامدی دینداری تأکید زیادی دارند از مخاطرات و ناامنی‌های جامعه نگرانی‌بیشتری داشته و در اصل‌از احساس امنیت کمتری برخوردارند.

در جمع بندی کلی می‌توان گفت که هرچه دختران مذهبی‌تر باشند، احساس امنیت آنها هم کمتر است. این نتیجه تناقض با ارزش‌های جامعه اسلامی‌دارد. از یک طرف ما خواهان اجرای احکام اسلامی‌هستیم و افراد را به دینداری دعوت می‌کنیم؛ از طرف دیگر افراد دیندار احساس ناامنی می‌کنند. البته نتایج تحقیق کاملاً منطبق با واقعیات عینی جامعه است و شاخص‌هایی که با آنها احساس امنیت سنجیده شده مثل ارتباط با جنس مخالف یا آزار و اذیت جنس مخالف برای افراد دیندار مهم هستند. بهر حال نتایج تحقیق هشداری برای مسئولین است؛ و بنابراین پیشنهادهای زیر برای اصلاح وضع موجود ارائه می‌گردد:

پیشنهادها

۱- نتایج تحقیق نشان داد مسؤولین جامعه که تلاش در اسلامی کردن جامعه و افزایش دینداری جوانان دارند، در انجام وظیفه و مسؤولیت خود موفق نبوده و نتوانسته‌اند امنیت افراد دیندار را تأمین کنند؛ بنابراین باید تلاش بیشتری برای امن کردن محیط اجتماعی، ترویج ارزش‌های دینی برای جوانان و بویژه کنترل و نظارت بیشتر برای حفظ امنیت دختران داشته باشند تا آنها بتوانند ضمن حفظ ارزش‌های دینی خود، حضور اجتماعی فعال هم داشته باشند.

۲- افزایش احساس در جامعه یکی از وظایف مهم مسؤولین و دست اندرکاران جامعه است. نتایج تحقیق نشان داد که این احساس در بین جوانان و دانش‌آموزان بالا نیست و این امر می‌تواند در فعالیت‌های اجتماعی آنان و تربیت نسل آینده اثر منفی داشته باشد؛ بنابراین مسئولین امر با توجه به ابعاد گوناگون احساس امنیت چه از نظر جانی، مالی و چه حیثیتی باید از طریق بکارگیری درست نیروهای انتظامی در مسیرهای

تردد دانش‌آموزان و با صیانت از آنها تلاش بیشتری در افزایش احساس امنیت جوانان بویژه دختران داشته باشند.

۳- مسؤولین حراست از امنیت جامعه اسلامی‌جدیت بیشتری برای امنیت این قشر از دانش‌آموزان (دختر) با توجه به ملاحظات اخلاقی، سنی، جنسی و حساسیت آنها بعمل آورده تا آنها با آرامش بیشتری به آموزش و فراگیری بپردازند.

٤- نتایج تحقیق با نتایجی که تاکنون از رابطه احساس امنیت و دینداری بدست آمده متفاوت بود؛ بنابراین به محققان بعدی پیشنهاد می‌شود که به بررسی علل کاهش احساس امنیت دختران دانش‌آموز دیندار بپردازند.

منابع

- انوری، حمیدرضا. (۱۳۷۳)، پژوهشی راجع به تقدیر گرایی، **پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی** دانشگاه علامه طباطبائی.
- استامپ، التور و دیگران. (۱۳۸۳)، **دربارهٔ دین**، ترجمه: مالک حسینی و دیگران. تهران: هرمس.
- اینگلهارت، رونالد. (۱۳۷۳)، **تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی**، ترجمه: مریم وتر. تهران: کویر.
- بیات، بهرام. (۱۳۸۸)، **جامعه‌شناسی احساس امنیت**، تهران: امیرکبیر.
- پلاسی، زینب. (۱۳۸۱)، بررسی سنجش میزان احساس امنیت دانشجویان و عوامل مؤثر بر آن با تاکید بر پیامدهای احساس ناامنی، **پایان نامه کارشناسی** دانشگاه آزاد رودهن.
- تامسون، کنت و دیگران. (۱۳۸۱)، **دین و ساختار اجتماعی** (مقالاتی در جامعه شناسی دین)، ترجمه: علی بهرامپور و حسن محدثی. تهران: کویر.
- توسلی، غلامعباس. (۱۳۸۰)، **جامعه شناس دینی**، تهران: سخن.

- ترنر، جاناتان. (۱۳۷۳)، **ساخت نظریه‌های جامعه شناسی**، ترجمه: عبدالعلی لهسائی زاده. شیراز: نوید.
- خدامرادی، فریده. (۱۳۷۸)، احساس ناایمنی شهروندان تهرانی و عوامل مؤثر بر آن، **پایان نامه کارشناسی ارشد**.
- خوش‌فر، غلامرضا. (۱۳۸۰)، **بررسی میزان امنیت در استان مازندران**، استانداری مازندران.
- دوآس، دی اس. (۱۳۷٦)، **پیمایش در تحقیقات اجتماعی**، ترجمه: هوشنگ نایبی. تهران: نی.
- زنجانی، عمید. (۱۳۷٤)، **امنیت**، تهران: دانشگاه تهران.
- سراج زاده، سید حسین و مهناز، توکلی. (۱۳۸۰)، بررسی عملیاتی دینداری در پژوهش‌های اجتماعی. **نامه پژوهش**، سال پنجم. شماره ۲۰ و ۲۱.
- سراج زاده، سیدحسین. (۱۳۸۳)، **چالش‌های دینی و مدرنیته و مباحثی جامعه‌شناختی در دینداری و سکولار شدن**، تهران: طرح نو.
- شیخ صدوق. (۱۳۸۸)، **خصال**، ترجمه: صادق حسن زاده. تهران: ارمغان طوبی. چاپ چهارم، جلد اول.
- صدیق سروستانی، رحمت الله. (۱۳۷۸)، حاشیه نشینی و پیامدهای امنیتی آن، **فصلنامه علوم انتظامی**، شماره ۸.
- عطایی، محمد آصف. (۱۳۸۵)، امنیت و حوزه‌های آن در قرآن کریم، **روزنامه کیهان** ۱۳۸۵/۱۰/۷.
- کاشانی، مجید. (۱۳۸٤)، نقش نهادهای آموزشی در برقراری حفظ امنیت ملی، **مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی**، معاونت اجتماعی ناجا.
- کیوی، ریمون و کامپنهود، مک وان. (۱۳۷۵)، **روش تحقیق در علوم اجتماعی**، ترجمه: عبدالحسین نیک گهر. تهران: فرهنگ معاصر.

- گولد، جولیوس و ویلیام، کولب. (۱۳۷٦)، **فرهنگ علوم اجتماعی**، تهران: مازیار.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۸۸)، **پیامدهای مدرنیت**، ترجمه: محسن ثلاثی. چاپ پنجم.
- مؤذن جامی، محمدهادی. (۱۳۸٤)، تأملی بر مفهوم نظم و امنیت و عوامل مرتبط با آن، **فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی**، شماره ۱.
- نراقی، احمد. (۱۳۷۳)، منطق احیای اندیشه دینی، **فصلنامه کیان**، سال سوم، شماره ۱۷.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی